
ПРОГЛАС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 2, 2017 (год. XXVI), ISSN 2367-8585

ЮБИЛЕИ

ЗА МНОГО ГОДИНИ, ПРОФ. ПЕНКА РАДЕВА!

Many Happy Years to Prof. Penka Radeva

Пенка Радева е родена на 23 август 1947 г. в с. Водица, Търговищка област. Средно образование завършва през 1964 г. в гр. Попово и става студентка във Висшия педагогически институт „Братя Кирил и Методий“ – гр. Велико Търново (по-късно Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“), по специалността „Българска филология“. От 1972 г. до пенсионирането си през 2015 г. тя последователно преминава през всички длъжности на университетската кариера, като през 1981 г. защитава докторската си дисертация по тема „Глаголната лексика в „Записки по българските въстания“, а през 2015 г. тя става първият професор, удостоен за заслугите ѝ в образователната и научната област с почетното звание „emeritus professor“ на Великотърновския университет.

Преподавателската работа на проф. д-р Пенка Радева винаги е била твърде обемна и широкообхватна в тематично отношение. Тя беше титуляр на основния курс по синтаксис на съвременния български книжовен език при студентите от българска филология. Чела е лекции и по морфология на съвременния български език, по практическа българска граматика, по български език и стилистика. Водила е и общ курс по съвременен български език. В магистърските програми е участвала с иновативни курсове по паралингвистика и синтаксис на разговорната реч, ръководила е над 45 дипломни работи на студенти. Изнасяла е лекционни курсове и отделни лекции в други български и в чуждестранни университети: Варна, Русе, Одеса. Сред студентите винаги се е ползвала с авторитета на ерудиран, отзивчив и вникателен преподавател.

Като доцент Пенка Радева имаше забележително присъствие в обществената и административната дейност на факултета и университета. Освен зам.-декан на Филологическия факултет (1989–1993) тя беше дългогодишен председател на Атестационната комисия, председател на факултетския синдикат, била е член на Академическия съвет, дълги години беше член на Факултетския и Научния съвет на Филологическия факултет. От 2006 г. до 2015 г. тя беше главен редактор на списание „Проглас“ – научен орган на Филологическия факултет, като наложи редовното му отпечатване и доброто взаимодействие между членовете на редакционната колегия.

Проф. д-р Пенка Радева има обща научна и научнопопулярна продукция, включваща респектиращ брой заглавия: 5 книги, 7 учебника и учебни помагала, 3 многократно издавани речника и множество

публикации на синтактична тематика, по антропонимия, върху езика и стила на художествената литература, по проблеми на разговорната реч и др. Под нейно ръководство бяха подготвени и отпечатани в издателство „Слово“, Велико Търново, 9 малки речника, ориентирани към ученическата аудитория, под общото заглавие „Учебен полилексикон“ (1998–2014): тълковен речник, етимологичен речник, фразеологичен речник, синонимен речник, правописно-правоговорен речник, речник на чуждите думи, на остарелите и редките думи в българския език, речник на старобългарския език, речник на етимологичните дублети. Речниците се наложиха на образователния пазар в България и някои от тях продължават да се издават. Под редакцията и с вдъхновението на Пенка Радева от същото издателство в поредицата „Малка ученическа библиотека. Съвременен български език – задачи и текстове за упражнения“ бяха издадени 5 учебни помагала за учениците от IV до VIII клас: по фонетика и лексикология, по морфология, по синтаксис, по история на българския език и по правопис и пунктуация. Висока популярност и престиж продължава да има „Учебният правописен речник на българския език. За учениците от началния курс“ (1993), подготвен в съавторство със Стоян Буров и издаван в издателство „Слово“ и претърпял до 2017 г. 23 издания в многохиляден тираж.

Върхово научно постижение на Пенка Радева представлява нейният професорски труд „Динамика в синтаксиса на съвременния български език“ (2012). В изследването се съпоставят предимно основните комуникативни единици на книжовния синтаксис – изречението, и на разговорния синтаксис – изказването. Въпреки че във формално-структурно и семантично отношение понякога те напълно се покриват, т.е. изказването е равно на изречение, в разговорната реч се проявяват редица несъответствия, които налагат необходимостта от терминологичното им разграничаване заради съществени понятийни различия, свързани с особеностите на разговорния комуникативен акт и отражението им върху спецификата на разговорната реч, в частност и върху нейния синтаксис. Изследването си поставя няколко цели: да се систематизират най-важните особености на разговорния синтаксис чрез сравнение с особеностите на книжовния, чиято нормативност е солидна основа за установяване на несъответствията, съставлящи репертоара на синтактичните разговорни маркери; чрез съпоставка на основните синтактични особености на двете формации да се докаже наличието на извънредно активен на съвременния етап обмен на средства помежду им, какъвто винаги е съществувал, но сега е много по-ускорен; да се ревизира безкритично наложената теза за ограничения езиков арсенал на българската разговорна реч, включително и на синтактично равнище. Поставя се на дискусия интересен въпрос – дали и доколко спонтанна, неподправена, необмислена предварително е, както обикновено се смята, разговорната реч. Авторката пише, че „Устната реч, с която си служим в ежедневието си, като се изключат екстремалните и някои други ситуации, нито е напълно спонтанна, нито е толкова непреднамерена и неподправена“ (стр. 219), защото постигането на комуникативната цел предполага „перманентен контрол върху целия лингвистичен арсенал“ на изказа. И така, като изхожда от равнището на описателния синтаксис на книжовната формация, П. Радева умело извежда същностните черти на разговорния синтаксис. За първи път в този труд се прави пълно описание на разговорния синтаксис, и то все в съпоставка със синтаксиса на книжовната формация. Книжовният синтаксис се разглежда като подсистема на книжовния език, характеризираща се със задължителната за системата нормативност. Важна негова особеност е слабата му зависимост от контекста, както и специфичната жанрова реализация. За илюстрация е използван автентичен разговорен материал, събиран от авторката в продължение на четири десетилетия, в обем с обща продължителност около 50 часа. Използвани са и материали от Архива по книжовно-разговорна реч на Катедрата по съвременен български език при Великотърновския университет, който свидетелства за състоянието на разговорната реч до промените в България през 1989 г. Трудът е представително изследване както за авторката, така и за великотърновската научна школа по книжовно-разговорна реч и устна комуникация.

Днес нейните проучвания вече представят Пенка Радева като един от неотменимите капацитети по българска антропонимия. Основните си приноси в тази област авторката е събрала в книгата „Личното име – между традицията и съвременността“ (2011). А в областта на стилистиката тя изследва езика на Захари Стоянов, а също и на Христо Ботев, Петко Р. Славейков, Пенчо Славейков, Алеко Константинов, Йордан Йовков, Емилиян Станев, Антон Дончев, Йордан Вълчев. Приносите си авторката е събрала в книгата „Езиковедски етюди върху творби на българската литература“ (2011). Посочените

изследвания са продукт не само на чисто лингвистичния интерес към езика и стила на някои от най-добрите български писатели и поети, но и на убеждението на авторката, че между литературознанието и езикознанието няма китайска стена, че филолозите ратуват за повече език в литературата и повече литература в езика.

Познавам юбиларката от 1974 г., когато тя като млада асистентка водеше на мен и състудентите ми семинарните занятия по морфология на съвременния български език. Следя внимателно през годините израстването ѝ като преподавател и учен лингвист, познавам добре нейните човешки и колегиални качества. В продължение на четири години, които съвпаднаха с бурния период на промени веднага след 1989 г., работихме в тясно сътрудничество като ръководители на Филологическия факултет и смея да твърдя, че в много голяма степен това, което и днес е този факултет, се дължи на нашата упорита работа през ония години и на волята за промяна, за издигане и утвърждаване авторитета на факултета и университета. Нито едно важно събитие на Катедрата по съвременен български език не е минало без прякото или косвено участие на проф. Радева – било банално заседание по текущи въпроси или обсъждане на трудове на колеги, подготовка на научни форуми и други изяви на нашия колектив, провеждане на изпити и конкурси, избор на асистенти и докторанти, атестации, срещи със студенти, консултации, кандидатстудентска кампания и т.н.

След пенсионирането си проф. д-р Пенка Радева се оттегли от преподавателска работа и от другата дейност на катедрата, но научната проблематика на българската лингвистика продължава да я вълнува и привлича. А другояче не може и да бъде: науката е пламък, който, веднъж запален, не угасва, докато човек е жив.

Проф. д-р Пенка Радева остави трайна диря в живота на катедрата, факултета и университета. В годината на нейния 70-годишен юбилей всички ние сме заедно с нея, радваме се на нейната мъдрост и оптимизъм, на нейните успехи в семейството, живота и науката.

Искаме да споделим гордостта ѝ от постигнатото и да ѝ пожелаем още дълги години път към дълбините на познанието.

Стоян Буров

ЧЕСТИТ ЮБИЛЕЙ, СЪПА ПРОФЕСОР РАДЕВА!

С много такт, упорство и амбиция проф. Пенка Радева съумя не само да приведе *Филологическо списание „Проглас“* в модерния му формат, но и да сплоти около себе си колеги с близки и все пак разностранни интереси и компетенции, които да гарантират устойчивото му развитие.

Професор Пенка Радева беше главен редактор от 2006 до 2015 година. На проф. Пенка Радева филологическото списание „Проглас“ дължи продължението на своята солидна история и през настоящия век. Тя установи и в редколегията му продуктивна работна атмосфера на добросъвестно сътрудничество, компетентна самокритичност и взаимно уважение.

Като автори и създатели на най-старото научно списание на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ ние сме ѝ много благодарни за нейния самоотвержен труд на обществени начала, за все още активната съпричастност към научните публикации и за неуморната ѝ лична творческа дейност.

*Скъпа професор Радева, бъдете здрава,
жизнерадостна и продуктивна и за напред!
До нови срещи и проекти!*

От редколегиите на сп. „Проглас“